

Welkom in de kerk!

Een handreiking bij kerkproeverij, een open huis

Deze handreiking bevat tips en suggesties voor de startzondag rond het thema 'kerkproeverij, een open huis'. Veel hiervan zal misschien vanzelfsprekend zijn, of een open deur. Toch kan het handig zijn deze tips als organiserende commissie met elkaar na te lopen en te bespreken. Wellicht zitten er toch dingen bij waar u nog niet aan gedacht had.

Vooraf: hoe nodig je mensen uit? Vijf tips

De praktijk leert dat het spannend is om iemand uit te nodigen een keer mee te gaan naar de kerkdienst.

1. Denk goed na over wie je uitnodigt. Mensen uitnodigen met wie je weinig relatie hebt, werkt meestal niet. Het gaat om burens, kennissen of vrienden die niet (meer) naar de kerk gaan maar met wie je een relatie hebt, die jou vertrouwen.
2. Houd de uitnodiging luchtig, vrijblijvend: "Zou het je wat lijken om een keer mee te gaan naar mijn kerk? Ik zou het in ieder geval leuk vinden. Deze zondag is speciaal voor gasten, voor vrienden en kennissen die wel eens mee willen."
3. Nodig mensen persoonlijk uit, niet via een briefje door de brievenbus.
4. Je kunt verwijzen naar de landelijke campagne. "Je hebt misschien gehoord van 'Kerkproeverij?' Mijn kerk doet er ook aan mee. Ik zou het leuk vinden als je met me mee zou gaan..."
5. 'Succes' is niet als mensen 'ja' zeggen. 'Nee' is ook een antwoord.

Hoe heten we mensen welkom in de kerk? Vijf uitgangspunten

1. De kerkproeverij-zondag heeft natuurlijk een bijzonder karakter, maar wees als gemeente vooral uzelf en doe niet alles 'anders dan anders'. Zo krijgen de gasten een goede indruk van een gewone kerkdienst (die natuurlijk niet 'gewoon' hoeft te zijn in de zin van: gewoontjes).
2. Het draait om relaties, niet om de activiteiten of om 'trucjes'. Centraal is de houding van gemeenteleden: zijn ze alert op de gasten, belangstellend? Funest is als een gemeentelid tegen een 'nieuwkomer' zegt: 'U zit op mijn plek.'
3. Kernwoord is: toegankelijkheid. Gasten die zich welkom en uitgenodigd weten. Dat betekent niet dat er 'jip-en-janneketaal' gesproken moet worden. Er mag best iets diepzinnigs en 'mysterieus' gebeuren, zolang gasten zich maar niet buitengesloten voelen. Als een dienst voldoende toegankelijk is, kunnen gasten iets meenemen dat blijft haken, dat raakt of intrigeert en zicht geeft op God zelf.
4. Sommige gemeenten kiezen voor het oecumenisch leesrooster, andere niet. Die keuze is aan u. De keuze van de liturgie hangt af van wat past bij de gemeente. Er is grote variatie: van klassiek gereformeerd tot hoog liturgisch of evangelisch getint.
5. In alle facetten van de kerkproeverij-zondag is de beweging van buiten naar binnen wezenlijk: kijk met de ogen van een mogelijke gast of nieuwkomer.

Een tiener uit de gemeente belt naar de dominee: "Aanstaande zondag neem ik een vriendin mee die nog nooit naar de kerk is geweest. Kunt u daar rekening mee houden?" Bij de kerkproeverij-zondag hopen we dat dit telefoontje niet nodig is omdat iedereen weet dat er gasten komen die er voor het eerst zijn.

Hieronder volgen concrete stappen die u kunt zetten om de kerkdienst meer te 'openen' voor nieuwkomers. De grondhouding bij alles is: kijk eens met de ogen van een mogelijke gast naar wat u doet. Dat betekent niet dat u alles aan moet passen, maar wel dat u rekening houdt met zijn of haar blik en eerste indruk.

Binnenkomst

Bij kerkproeverij gaat het om de persoonlijke uitnodiging. Gemeenteleden nodigen gasten uit. Omdat er landelijk aandacht is voor deze campagne is het denkbaar dat mensen ook uit zichzelf (weer) eens een kijkje gaan nemen. Dan is het volgende van belang:

- **de website:** staan de aanvangstijd van de kerkdienst en het adres van de kerk op de site? Wellicht kunt u een apart berichtje maken van deze zondag, met informatie over de voorganger en het thema van de dienst.
- **het gebouw:** is duidelijk wanneer de dienst begint? Welke informatie staat op de buitenkant? Is deze goed zichtbaar?

Vervolgens kun je bij de binnenkomst ook denken aan: hoe ziet de binnenkant van het gebouw eruit? Is deze sfeervol, schoon, opgeruimd? Kijk eens met de ogen van een mogelijke gast: wat ziet u?

"In onze gemeente is de hal het eerste dat we hebben aangepakt. Het was er donker, er stond allemaal rommel in een hoek, en de plant in de andere hoek was halfdood. We zagen het eigenlijk niet meer, maar toen we met ogen van een mogelijke gast gingen kijken schaamden we ons een beetje. Het was een kleine moeite om daar wat aan te doen."

Staat de gastvrouw of -heer met een badge herkenbaar bij de ingang als aanspreekpunt voor nieuwkomers? Het is belangrijk dat zij of hij herkenbaar is. Ook als nieuwkomers met een gemeentelid meekomen is zo'n gastvrouw of -heer belangrijk voor het 'welkom-gevoel'.

Veel gemeenten kennen een mededelingenblad of zondagse nieuwsbrief. Soms deelt de gastvrouw of -heer die uit. Staat er op die brief een verwelkomende opmerking 'voor wie hier voor het eerst is', bijvoorbeeld in een duidelijk kader en met de uitnodiging voor koffie na de dienst? Lees het mededelingenblad ook eens met de ogen van nieuwkomers. Wat doet dat met de tekst? In het mededelingenblad staat vaak ook het programma van de hele startzondag. Wat valt er voor nieuwkomers te proeven? Beschrijf dat kort (zie verderop voor de mogelijkheden, onder: na afloop).

Waar zijn de predikant en de kerkenraadsleden? Verstoep in de consistorie of aanwezig in de ruimte van binnenkomst?

Is de plek van de crèche (en het toilet) helder voor nieuwkomers? Maak hen er attent op.

Zijn de liedboeken beschikbaar op een duidelijke plek? Is er een papieren orde van dienst, of is deze te volgen op de beamer?

De *sfeer* van welkom is natuurlijk het belangrijkste. Wees alert op nieuwkomers en beschikbaar voor uitleg, maar laat mensen die de kat uit de boom willen kijken met rust. Groet, straal vriendelijkheid uit, maar overval mensen niet.

Mededelingen vooraf

Zijn de mededelingen voorafgaand aan de dienst echt nodig? Vraag u af of u ze ook kunt overslaan. Het gaat vaak over 'interne' zaken die een gast of nieuwkomer niet kan volgen. Het heeft ook iets zakelijks.

Als de mededelingen toch nodig zijn, stelt de ouderling of diaken die de mededelingen doet zichzelf voor en heet mensen vriendelijk welkom. Zij of hij leest de mededelingen zo min mogelijk voor en kijkt mensen aan. De mededelingen zijn zo weinig mogelijk 'intern' geformuleerd en gaan niet over geld.

Als er geen mededelingen nodig zijn is een hartelijk welkom aan het begin van de dienst wel van belang, 'ook aan de gasten in ons midden'.

De dienst zelf

Liederen en muziek

De ervaring (en onderzoek) leert dat nieuwkomers vaak geraakt worden door de muziek. Dan gaat het niet alleen om liederen maar ook om instrumentale muziek. Zijn er momenten in de dienst waarop alleen muziek klinkt? Denk ook aan andere instrumenten dan het orgel. Tachtig procent van de Nederlanders luistert niet naar klassieke muziek maar naar lichte muziek, popmuziek. Hoe vertaalt zich dat in de kerk?

Veel liederen staan vol ingewikkelde woorden en beelden die door buitenstaanders niet begrepen worden. De melodieën zijn hen ook vreemd. Een voorbeeld is gezang 224 uit het *Liedboek voor de kerken* (1973): 'Overvloed, overvloed Gods, sprengen van water en leven, bloed uit de flank van de rots, water en bloed om het even.' Het gaat er niet om deze liederen te vermijden, maar in de liedkeuze ook liederen aan bod te laten komen die toegankelijker zijn.

Lezingen

In veel gemeenten ligt de nadruk op het 'horen' van de lezing. Andere gemeenten kennen de traditie van 'meelezen' – kerkgangers nemen hun bijbel mee naar de kerk. Mogen gasten meelezen? Weer andere gemeenten projecteren de lezingen op een scherm. Didactisch gezien is het sterk om de lezing op meerdere manieren tot je te nemen. Als de lezingen op de zondagsbrief staan, kun je ze mee naar huis nemen en thuis nog eens nalezen.

Introduceer juist op deze zondag de lezingen kort: in welke context staat deze lezing? Wat ging eraan vooraf? Waar moet de lezing geplaatst worden in de geschiedenis van Israël?

Het gesprek met de kinderen

Houd er rekening mee dat er misschien kinderen zijn die niet weten wat een 'kindernevendienst' is en daar geen ervaring mee hebben. Leg het kort uit en vertel dat ze welkom zijn, maar dat ze ook bij hun ouders mogen blijven. Stel geen ingewikkelde vragen die (bijbel)kennis veronderstellen. Stel vragen waar alle kinderen iets mee kunnen en waar het antwoord niet van vaststaat.

Als je als voorganger niet goed bent in de omgang met kinderen, delegeer deze taak dan aan een gemeentelid die het wél kan.

Tips voor leuke activiteiten met kinderen en tieners vindt u in het onderdeel 'activiteiten met kinderen en tieners'.

De preek

Voor nieuwkomers, zo leert de ervaring en onderzoek, is de preek belangrijk. Mits daarin duidelijk wordt hoe de Bijbel verbonden kan worden met het hier en nu. Hoe raken die woorden mij in mijn bestaan? 'De Bijbel bleek verrassend actueel te zijn' merkte een gast op. 'De voorbeelden raakten me, hielpen me om te zien dat het ook over mij gaat.' Taal is belangrijk: gebruik geen tale Kanaäns, laat eens iemand die de kerktaal niet zo gewend is tevoren meelesen. Zorg ook dat je taal geen mensen buitensluit. Ga niet uit van vanzelfsprekendheden: 'dit bekende verhaal...', 'zoals wij allemaal weten...', 'zoals al eerder aan de orde kwam...' Kortom: lees je preek met de ogen van een nieuwkomer en schrap woorden en zinnen die onnodig afstand scheppen of vervreemden.

Stilte

We weten het allemaal: in onze samenleving is behoefte aan stilte en rust. Intussen duren stiltes in protestantse gemeenten vaak opvallend kort, we halen de halve minuut soms niet eens. Laat de stilte (tijdens de gebeden) duren: ten minste een minuut. Zijn er ook andere momenten dat er stilte kan zijn? Veel hangt af van de plaatselijke situatie. In een kinderrijke gemeente is er minder mogelijk en wenselijk dan in een kerk met louter volwassenen.

Rituelen

De kerkdienst is meer dan woord. We noemden al de muziek, de beelden en de stilte. Het aansteken van de paaskaars, de schoonheid van het gebouw: het kan mensen allemaal uittillen boven het alledaagse. Lelijkheid en rommeligheid daarentegen leiden af en storen.

De collecte

In veel gemeenten zijn twee of drie collecten. Ooit over nagedacht hoe dat overkomt op gasten en nieuwkomers die misschien geen geld bij zich hebben? Communiceer helder over de collecten. Waar zijn ze voor? Van wie verwacht je een bijdrage? Een gast snapt niet wat 'diaconale doeleinden' zijn. Eén collecte is gastvrijer dan drie in de dienst en ook nog eens een bus bij de deur.

De bloemen

Gaan de bloemen van de gemeente alleen naar de eigen leden? Of gaan de bloemen juist nu naar iemand buiten de eigen kring?

Gebeden

Taal is belangrijk. Hoe exclusief of inclusief is je taal? Voelen mensen zich meegenomen of buitengesloten? Veroordeeld of gezien?

Aan bidden of danken gaat zorgvuldig luisteren vooraf. In de eredienst komt tot uiting wat de voorganger heeft opgevangen van wat de gemeente, de wereld om ons heen, en de schrift te zeggen hebben. Let op dat je in je gebed niemand uitsluit en nieuwkomers niet veroordeelt. 'We bidden u voor mensen die u niet kennen, dat zij niet verloren gaan.' Tja...

Net als bij preken is bidden met woorden uit de spreektaal belangrijk. Hij, Jij, Gij, Zij, U, Vader, Heer, Here God, Koning, Goede God, Eeuwige... Hoe spreek je God aan? Overweeg afwisseling. Hierdoor doe je recht aan meer manieren van God ervaren. 'Heer' is voor veel mensen buiten de kerk een vreemde aanduiding, het equivalent van 'dame'. Bedenk dat 'Gij' heel eerbiedig is boven de rivieren, maar beneden de rivieren gelijk staat aan Jij.

Laat merken dat je de gebeden verbindt met de leefwereld van mensen. Schokkende actualiteiten, hoopvol nieuws uit de wereld dichtbij en veraf concreet benoemen laat zien dat je als kerk betrokken bent op de wereld waarin mensen leven.

De zegen

Voor nieuwkomers is de zegen een vreemd fenomeen. De dominee strekt zijn handen uit en spreekt een moeilijke tekst uit. Waar gaat dat over? Kan dat ook kort worden ingeleid? 'We vertrekken van hier, en mogen weten dat we niet alleen zijn. God gaat met ons mee, Hij zegent ons.'

Een predikant legde ooit de zegen uit aan de kinderen: 'Zegenen is niet een soort zwaaien en zeggen: tot volgende week! Zegenen is dat God tegen je zegt dat Hij er voor je is. Het is als een knoop in je zakdoek. Misschien moet je wel eens huilen, maar als je die knoop ziet dan weet je: God is er ook.'

'We vertrekken van hier als gezegende mensen: God zegent ons met zijn liefde en aanwezigheid. Die zegen is er niet voor onszelf alleen, in ons doen en laten mogen we iedereen zegenen die op onze weg komt.'

Na afloop

We hopen dat mensen na afloop blijven napraten.

* Natuurlijk is er koffie na de dienst. Nodig mensen er expliciet voor uit. Is er iets lekkers bij de koffie? Iets speciaals? Veel gemeenteleden bakken graag iets voor deze bijzondere zondag.

* Zorg voor heldere informatie over de gemeente (één of meer folders). Waar kan iemand terecht die meer wil weten?

* Denk eens aan een 'ontmoetingstafel' voor gasten en nieuwkomers waar ook een gastvrouw/-heer aanwezig is en mensen kunnen aanschuiven die graag anderen willen leren kennen.

* De predikant staat bij de uitgang om mensen te begroeten en doet volop mee aan het koffiedrinken na afloop.

* Is er mogelijkheid om te reageren? Staat op de kerkbrief het e-mailadres van de voorganger? Plus een uitnodiging om te reageren?

Sommige gasten en nieuwkomers vertrekken meteen. Een kerkdienst is al meer dan genoeg. Ga wel in gesprek na afloop, wellicht op een later moment: hoe vond je het?

Als mensen willen blijven voor de lunch en eventuele andere activiteiten van de startzondag/kerkproeverij, houd dan bij die activiteiten rekening met mogelijkheden voor de gasten.

Tips hiervoor vindt u bij het onderdeel 'activiteiten voor volwassenen'.

Nynke Dijkstra, werkzaam voor missionair werk binnen de Protestantse Kerk